
Bonaventura
DUDA

ŽRTVA KAO
SEBEDARJE
IZ LJUBAVI
(1999.)

Tema mi je zadana.

Ipak, smijem reći - izvađena mi je iz srca.

Riječ žrtva nije oduvijek udomaćena u opticajnome hrvatskom jeziku. Čini se da je potekla iz crkvenoslavenskog u jezik hrvatskih biblijskih prevoditelja, i to polako - sve više iz XIX. stoljeća u XX., a danas je općenito udomaćena.

A sebedarje je riječ, čini se, rođena tek u ovom stoljeću, i to u drugoj polovici. Ušla je i u nove liturgijske prijevode. Po mišljenju nekih, "rodio" ju je Ivan Raos. Možda je francuske inspiracije - *le don de soi*, sebedarje.

Češće se i u besjedi i u napisima navraćam na tu riječ da bih istaknuo kvintesenciju riječi žrtva. Stoga i velim da mi je tema izvađena iz srca.

Reći ću odmah: žrtva se može shvatiti i u pasivnom i u aktivnom smislu. Riječ je ista, a razlika golema. Žrtva u pasivnom smislu pretpostavlja napadača, agresora. Žrtva u aktivnom smislu uključuje darivatelja. U žrtvi u pasivnom smislu jedan je čovjek napadač, drugi žrtva. U žrtvi u aktivnom smislu žrtva i darivatelj su ista osoba: čovjek je i svoja žrtva i svoj dar - za drugoga. Takva je žrtva uvijek sebedarna, a upravo po višku darivanja prerasta u čisto sebedarje, u najčišću ljubav.

U tom smislu žrtva-sebedarje sudbinski pokriva cjelokupni ljudski život, povijest čovječanstva i povijest svakoga čovjeka te je subitna riječi i zbilji koja se zove humanost, čovječnost.

Mogu reći da bez straha od protuslova: bez žrtve – dakako sebedarne – nije moguće biti čovjek.

I što si više sebedaran, to si više čovjek.

Nije li to i Isusova riječ: “Ljubi svoga bližnjega, kao sebe samoga!” (Matej 22, 39).

* * *

O prvom oficijelnom Danu Vukovara, naš je simpozij posvećen gradu Vukovaru – Vukovarcima i svima koji su s njima bili žrtva i u pasivnom smislu.

U ovaj spomen uključujemo i svaki naš grad i svako naše selo, i svakoga građanina Hrvatske i sve njezine građane koji su u ono vrijeme, sve do danas bili žrtvom u pasivnom smislu.

Mnogi još i danas izdržavaju, na ovaj ili onaj način, tu svoju pasivnu žrtvenost.

No, nadasve i ovim simpozijem želimo u sebi njegovati i dalje unaprijediti – ne samo spominjanjem nego i nasljedovanjem – njihovu žrtvu u aktivnom smislu, ono čudesno sebedarje tolikih Vukovaraca i svih naših ljudi koje je bilo na djelu i u onim najcrnijim danima i koje također, često nečujno ali duboko prisutno, još uvijek traje.

Upravo je to sebedarje, žrtveno i požrtvovno i koje ne traži naplatu, temeljna snaga svakoga ljudskoga društva, i Crkve i države, i svakoga doma i Lijepe naše domovine.

* * *

Bonaventura Duda
**Žrtva kao sebedarje
iz ljubavi (1999.)**

Prisjetimo se samo onoga pretužnoga, ali svetoga egzodusa naših Vukovaraca u studenome 1991.

Prizori uhvaćeni televizijskim kamerama potresali su tjednima svijet. Ispisivali su u svijesti ljudi, koji dotada nisu ni znali gdje je Hrvatska, ispisivali su naše hrvatsko ime, naše postojanje i vapili da nam se to temeljno ime i temeljno pravo postojanja prizna.

Ta djeca, ti starci, te žene, te djevojke – a da ni ne spominjem: ti branitelji – svakako su bili žrtve u pasivnom smislu. Svaki od njih i svi podjedno. Svako to ljudsko biće, naš čovjek bio je žrtva u pasivnom smislu.

Ali koliko se ljudskosti i sebedarja u tom istom času u tom egzodusu događalo i oko njih, a danasve u njima i među njima samima!

Bilo je, istina, tužnih i od tuge i apatičnih dječjih lica. Ali odjednom iskrsne neki dječčić koji diže ruku s prstima u znaku V – Victoria – Pobjeda. Baku koja jedva hoda podupire unučić. U majčinu naručju posve smireno sniva dijete... A da ni ne govorimo o onima koji su ih dočekali, prihvatili, za prvi čas smjestili, nahranili... pa sve ono susjedno događanje u godinama teškog izbjegništva...

A što istom reći o žrtvi onih koji su ustali u obranu svojega doma i svoje domovine, ne računajući što će biti s njima. Štoviše, posve svjesni da to stoji života. Ali što je život, moj život, kada je posrijedi takvo dobro, takvo blago koje se zove domovina. Lijepa naša domovina.

Nije bilo ni vremena da se sve to promisli, jednostavno se krenulo. Sveopći neki zanos – ali tako nutarnji, duboko izvriježen iz dubina

čovječnosti – nadoknadio je često pojedinčevu smišljenu odluku.

Na djelu je bila ona sveopća “sila teže” i pojedinčeve i sveopće čovječnosti koja se, evo, odjednom sva oslobodi i potvrdi.

I kad je riječ o domovini, o ne, to nije neka apstraktna imenica. Domovina je velika ljudska zbilja, velika ljudska vrednota, zapravo splet i skup mnogih vrednota.

U doživljaj domovine uključen je svaki domorodac, svaki čovjek. I ja i kraj mene drugi, jer je čovjek po prirodi altruističko biće, nikada se ne doživljam bez suodnosa s drugima koji umnožavaju moju pojedinačnost. Domovina, to je moja mati, moj otac, moja baka, moj djed. To je “stare slave djedovina”. To je moja žena, moje dijete, moj susjed, moji najbliži i moji najdalji. Domovina, to smo mi svi.

I sve se to odjednom skupi, i u čovjeku pojedincu i u ljudskoj skupini, te se pretače u odluku koja odražava spontanu procjenu da su sva ta neprocjenjiva dobra, o da – jedno sveopće dobro za koje je vrijedno i dragocjeno, za koje je čovjekova dužnost i čast žrtvovati i sam život, pa stajalo što stajalo.

“Dulce et decorum est pro patria mori! Za domovinu mrijeti kolika je čast!”

I svi oni što su stajali na braniku u rovovima, u blatu i vodi, u šikarju što bode ili u trku po otvorenom – svi su oni bili, dakako, i žrtve u pasivnom smislu, ali nadasve bili su to u aktivnom smislu, ljudi sebedarni za spas drugih.

Pa sve da su trpjeli, i pali, tek kao pasivna žrtva, bili bi dostojni poštovanja. No, bez aktivne žrtvenosti i bar bez minimuma sebedar-

ja sav bi ovaj pokret bio i nerazumljiv i neostvarljiv.

Nismo li u ono vrijeme pjevali, Boga zazivali: “Uzmi život od mene, pa ga podaj njoj” – mojoj domovini, mojim ljudima, ljudima “koji blaguju pri oltaru tvom”.

I koliki je to bio napon, i u pojedincima i u svemu tomu ljudstvu, teško je mjeriti ljudskim mjerama. Svakako je bio nadčovječan, herojski – i u dubinu i visinu, i u dužinu i širinu.

Izvana je to izgledalo: bijeda i nevolja, poraz, ali iznutra bio je to golem, nadljudski potencijal koji nas smije i mora ispuniti i ponosom i odgovornim poštovanjem.

I nemam straha da će tko doista čovječan pomisliti da hvalim rat. No, u tolikim inverzijama kojima smo sve više podložni da se upitno postavljamo prema svim vrednotama, potrebno je i da na to upozorim. Zaboga, ne hvalim rat, hvalim obranu od rata, suprotstavljanje ratu, onu temeljnu volju za mirom koja više nije imala alternative.

Potencijali koji su tada, i u prvom času i u susljedno vrijeme, bili ostvareni i te kako i danas obvezuju: da se njima ne poigramo te ih ne proigramo. Štoviše, da ih trajnim i svagdanjim njegovanjem naše pojedinačne i skupne čovječnosti sve više umnažamo i pretačemo u naš sveopći napredak.

Samo se tako stvara i stječe i pojedinačna i opća narodna pričuva velikih energija čovjštva za budućnost.

* * *

Već sam istaknuo: žrtva za domovinu, sebedarna, sadrži u sebi cijelu lepezu vrijednosti.

Svakomu je čovjeku njegov život vrhunska vrijednost, ali dati život da obranim svoj i još više tuđi život svakako je nadvrijednost. Pa to i nije tuđi život, to je život koji spada u nešto moje, jer život moje matere, moje žene, mog djeteta – to je moj život. Ja nisam samoživi čovjek. Pa i kada to nije spojeno sa smrću, a nadasve kada to jest: žrtvujući svoj život za njih, darujući ga za njih – zapravo potvrđujem samoga sebe, i to u najvišoj mjeri.

Padam, jer to spada u moj identitet.

To je i Krist Gospodin rekao i za se i za sve svoje učenike: “Od ove ljubavi nitko nema veće: da tko položi svoj život za svoje prijatelje” (Ivan 15, 13).

To i nije žrtvovani život, to je darovani život. I svatko ima pravo, a nerijetko i dužnost da se tako daruje, životno. I Krist je o sebi kazao: “Nitko mi život ne oduzima, nego ga ja sam od sebe polažem (jer) imam vlast položiti ga” (Ivan, 10, 18).

Navest ću samo jedan primjer koji me se u ono vrijeme duboko dojmio i postao mi simbolom. Bilo je to prije tridesetak godina, dogodilo se u riječkoj luci. Pri porinuću golemog teretnjaka za prekoceanske plovidbe po narudžbi jedne švedske kompanije, brodu više ne znam imena, odjednom je u utrobi broda izbio požar u kojemu je izgorjelo više ljudi. Iz toga je pakla izjurio jedan da se spasi. Zapamtio sam mu dobro ime – Bruno Benussi. Jedva se dohvatio zraka, kadli za sobom čuje jauke onih koji su gorjeli i strelimice ponovno odjuri u taj pakao da bar kojega spasi. Izgorio je s njima.

Možda toga časa i nije proradila u njemu neka svjesna, sebedarna žrtva. Bio je to spon-

tan čin njegove čovječnosti. Više sam se puta, spominjući to u propovijedi, upitao je li Bruno bio vjernik. Svakako je bio čovjek, a to i te kako vrijedi pred Božjim sudom. Vjerujem da će na Sudnji dan čuti Isusove riječi, tako zahtjevne: “Što god ste učinili jednome od najmanje moje braće, meni ste učinili” (Matej 25, 40). “Bruno, gorio sam u utrobi broda, ti si poletio da me spasiš!”

* * *

Ne jednom sam dosada govorio o žrtvi kao o sebedarju. Možda sam nešto i pridonio da se ta riječ udomi u svagdašnjem opticaju. Ponavljam neke misli.

Za sebedarje uvijek mi je najljepšim simbolom svijeća.

Svijeće, goruće svijeće spadaju i danas u neizostavan ures svakoga oltara na kojemu se slavi sveta misa, spomen Isusove žrtvene, sebedarne ljubavi na križu. Nekoć su – kao uljanice ili voštanice – stajale na oltaru kao jedini izvor svjetla u tami. I danas još stoje kao nezaboravna uspomena i uvijek nov podsjećaj.

Zamislimo se malo u dušu svijeće. Svijetli, štoviše i topli. Nekoliko gorućih svjećica može zimi u stakleniku sačuvati nevine karanfile od smrzavanja. Svijeća, dakle, svijetli i topli, ali uz koju cijenu? Izgarajući sebe.

I tako je svijeća najjednostavniji i najrječitiji simbol ljubavi. Nema ljubavi bez žrtve. Pomislite samo na ljubav svoje majke. No ona ne misli na žrtvu, ona ljubi.

Teško žrtvi u kojoj nema ljubavi, ali i teško ljubavi koja neće žrtve. A ljubav i ne pita za žrtvu jer – ljubi.

Tu je negdje i odgovor na našu temu o žrtvi kao sebedarju iz ljubavi.

* * *

Prenesimo sve to i na ljubav prema domovini.

To je, rekosmo, uvijek ljubav prema ljudima i prema svemu što čini njih i njihov temeljni okoliš, njihovu slobodu i njihov napredak, njihov život.

I ta je ljubav uvijek sebedarna, i kada zahtijeva žrtvu, pa i žrtvu života.

A svu dvoznačnost riječi žrtva – sve do sebedarja – nigdje nećemo tako doživjeti kao u jednom prevažnom odlomku Ivanova evanđelja, glava 11.

Riječ je o tomu kako se prema žrtvi odnose Kajfa i Isus.

Potkraj Isusova zemaljskoga života prijepori i otpori Isusu dosegнули su najžešće napetosti. Isus je uskrisio Lazara, sav je narod krenuo za njim. Hoće li se napokon urazumiti i njegovi najljući protivnici, neprijatelji? Obratno, istom se sada odlučuju na ono najradikalnije: da ga se riješe, da ga smaknu.

Sastaje se Veliko vijeće, predsjednik mu Kajfa. Svi stoje pred sudbonosnim pitanjem: “Što da radimo? Ovaj čovjek čini mnoga znamenja. Ako ga pustimo tako, svi će povjerovati u nj pa će doći Rimljani i oduzeti nam ovo Mjesto – to jest Hram i Jeruzalem – i narod.” Dakle, posrijedi je i političko i vjersko pitanje. Isus je u opasnoj igri.

Kajfa uzima riječ, lukavo postavlja stvar, zaključak je neizbježiv: “Vi ništa ne znate. I ne mislite kako je bolje za vas da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne.” Ivan zapisuje: “Toga dana, dakle, odluče da Isusa ubiju” (Ivan 11, 47-53).

Nije li Kajfin razlog uvjerljiv, i to veoma?

Ali čujmo Ivanov komentar. On prozire Kajfinu zlohotnu lukavost, no u isto vrijeme njegove riječi smatra nehotice proročanskima: "To Kajfa ne reče sam od sebe, nego kao veliki svećenik ove godine prorokove da Isus ima umrijeti za narod, ali ne samo za narod nego i zato da raspršene sinove Božje skupi u jedno" (Ivan 11, 52-53).

Dakle, Kajfa je na istoj liniji kao i Krist Isus?

Čini se očevitim.

A ipak, kolika razlika! Koliko je od neba do zemlje, i više – koliko je od neba do pakla.

U čemu?

Kajfa se smatra ovlaštenim da on žrtvuje Isusa za narod.

A Isus? On se sam žrtvuje za narod.

Isus je – po Kajfinom računu – Kajfina žrtva.

Po svojem računu, Isus je sebedarna žrtva, čisto sebedarje, najčišća ljubav.

* * *

Vrijedi o tom razmišljati ove jeseni, osobito u ovim svetim danima kada se zahvalno spominjemo teških, ali slavnih vukovarskih dana.

Sjećamo se žrtava iz ljubavi, žrtava sebedarnih.

One nam i danas svijetle i stavljaju nas pred neizbježivu odgovornost kako danas ljubiti domovinu.

Jer i domovina se može ljubiti na dva načina, na oba žrtveno, ali samo na jedan – sebedarno.

Jedni domovinu žrtvuju sebi, a drugi za domovinu žrtvuju sebe.

Skala ili ljestvica toga sebedarja vrlo je raznolika, od najmanje do najveće mjere. Pa tko i malo u tom čini, mnogo čini.

Ali uvijek ostaje Isusova riječ mjerilom: “Od ove ljubavi nitko nema veće: da tko život svoj položi za one koje ljubi.”

Volim obilaziti groblja, čitam spomenike. Odjednom pred vama, pod spomenikom, iskrsne čovjek.

Ovih sam praznika boravio u Rožatu, u Rijeci dubrovačkoj. Gore, na visoku ponad mjesta – groblje. Nad jednim grobom čitam, a riječ je o liječniku iz 1942. godine, umro je očito vjeran Hipokratovoj zakletvi. Latinski natpis pojačava svečanost poruke: “Suo muneri se victimam praebuit. Svojoj se profesiji žrtveno prinio”. U tom “praebuit” sva je ljepota te žrtve: sebe je prinio, sebe darovao za žrtvu, drage volje.

Veliki Kristov svjedok naših dana, mučenik Hitlerova logora u Dachauu, protestantski pastor Dietrich Bonhoeffer, ovako defini- ra Krista: “Krist – to je – čovjek za drugoga.” Ostvario je sebe, žrtvovao se darujući za nas: “Koji radi nas ljudi i radi našega spasenja...”

Sebedarje, žrtveno darivanje sebe za drugoga u isto je vrijeme i afirmacija drugoga i afirmacija sebe: drugi je za me vrijednost, ali žrtvujući se za nj ostvarujem i svoju vrhunsku vrijednost – sebe dosižem i premašujem darivajući se za druge.

Tu zapravo više i nema žrtve, to je sama čista ljubav.